

Overweging van Zondag 16 november 2003

In onze bijbel zit tussen het afsluitende boek van de profeet Maleachi en het allereerste evangelie van Matteus precies één lege bladzijde als afscheiding. Naar deze bladzijde is een boekje genoemd van D.S. Russell. Het heet: tussen Maleachi en Matteus. Dat boekje gaat over de zogenaamde apocalyptische literatuur, die zo'n grote bloei doormaakte van het jaar 200 voor Christus tot honderd jaar na Christus. Deze jaartallen markeren zo ongeveer de afsluiting van het oude testament en het begin van het nieuwe.

Als die ene lege scheidingsbladzijde zou worden ingevuld met al die apocalyptische literatuur, dan zou de bijbel wel wat dikker worden en wel zo'n honderd keer. In deze literatuur gaat het altijd over de eindtijd van de wereld. Het is niet altijd even opwekkende kost en als je dat boekje hebt gelezen van Russell, dan heb je het wel even gehad. Toch is het in wezen bedoeld om te troosten in tijden van verdrukking. Ons laatste bijbelboek, de Openbaring van Johannes is er een voorbeeld van, maar ook de evangeliën hebben hun zogenaamde kleine Apocalypsen. In vreemde, vaak ook dreigende beelden wordt beschreven, wat ons in de eindtijd te wachten staat.

Misschien is het leuk om te weten: apocalyps is een samenstelling van twee Griekse woorden. Apo betekent weg in de zin van weg-ervan, denk maar aan het woord apostel, een weggezondene en calypso betekent: ik verberg. In Amsterdam was vroeger de Calypso dan ook een bioscoop, waar films werden gedraaid over zaken, die beter verhuld konden blijven. Een geducht concurrent van de Parisienne, ook al zo'n theater van verdacht allure. Toen.

Maar in Apocalyps wordt de verhulling dus weggenomen

De beelden zijn vaak angstigmakend en de bekende schrijver Maarten 't Hart, schrijft in een van zijn korte verhalen over de angst, die hem beving bij het lezen van deze teksten. Het gaat dan in het bijzonder over de tekst van de twee die in het veld zullen zijn in die onbekende, onverwachte tijd. Het zal zijn dat één zal worden opgenomen en de ander zal achterblijven. Hij schrijft in zijn verhaal, dat hij geen veld meer in durfde, althans niet inging zonder deze gedachte in het achterhoofd.

De teksten van vandaag zijn apocalyptisch van toon. Voor de eerste lezing van Daniël is dat wel heel duidelijk. Maar het geldt ook voor het evangelie, dat wel veel milder van toon is. Er zit veel kaf tussen al die geschriften. En van de teksten van vandaag, die wel tot de canon behoren, kan gezegd worden, dat de schat, die ze verbergen, slechts gevonden wordt, nadat je verhullende, minder wezenlijke lagen hebt afgepeld. Want alleen zal er sprake zijn van een schat, als we mogen horen van een liefdevolle God, begaan met mensen, vergevingsgezind, die geen mensenkind verloren laat gaan, nu niet en altijd niet.

Het gedachtegoed van de teksten is tot ontwikkeling gekomen in tijden van angst en grote verwarring. De achterliggende gedachte is, dat het nu echt niet meer lang kan duren voordat God gaat ingrijpen. Voor het boek Daniel was het verschrikkelijke gebeuren o.a. de zogenaamde gruwel der verwoesting d.i. dat de Griekse heerser

Antiochus Epifanes, een beeld van de Griekse god Zeus in de tempel van Jeruzalem zette. Dit moest wel het einde der tijden zijn.

Eigenlijk was de verzuchting: God, kom en grijp in. Red ons.

De tijd van het ontstaan van de evangeliën was niet veel beter. Het was voor christenen een tijd van verdrukking. Nero had christenen al als fakkel gebruikt voor zijn tuinfeesten. Rome had in brand gestaan. De tempel te Jeruzalem was verwoest. Christenen waren voor de leeuwen geworpen.

Het was helemaal geen beste tijd om te leven. Het bestaan was voor de gewone man hard en meedogenloos. Voor ons in het welvarende westen van deze eeuw niet goed voor te stellen, hoe hard.

Daarom misschien is het ook, dat deze teksten ons niet altijd even zeer aanspreken. Onze wieg heeft op een goede plek gestaan in een goede tijd. Logisch, dat we niet zitten te wachten op dit soort vertroosting. We hebben er niet zo veel mee. Toch is elke tijd wel rijp voor het gedachtegoed rondom de eindtijd. Er gaat immers genoeg verkeerd. Nog geen twintig jaar vergeleek een broer van Kennedy de toestand rondom de bewapende wereld als volgt: we zitten in een voorraadkamer vol met benzine en hebben een lucifertje al in de hand. Twintig jaar later wordt de wereld geconfronteerd met een onbeheersbare aids-epidemie. Over honderd jaar zijn er te veel mensen om nog gevoed te kunnen worden. De wereld kent de nodige explosieve haarden in het Midden-Oosten. De milieuproblematiek groeit ons boven het hoofd. Kan dat wel goed gaan, vraagt de bange mens zich af. En bange mensen zijn we. De vraag of we in de eindtijd leven is weer actueel.

Voor sommigen is het antwoord zonneklaar en wel: ja. En waar het evangelie nog zegt, dat niemand tijd en duur weet, zelfs de engelen in de hemel niet, zelfs de Zoon niet, alleen de Vader in de hemel, weten zij het tijdstip wel, tot op de dag van nauwkeurig en trekken met een groep van verduisterde zielen dan wel uitverkorenen naar een of andere berg in Spanje of elders in de wereld, om de voorspelde wederkomst van Christus te mogen beleven. Telkens weer opnieuw, want eigenlijk vindt dit eindtijdoproer altijd weer een prooi.

Dit nu-al-weten, dat het zo ver is, is de eerste schil, die we moeten afpellen, om bij de eigenlijke vrucht te komen. Anders gezegd: niet met het badwater het kind weggooien.

Bij de eindtijdgedachte hoort onlosmakelijk de gedachte over het oordeel, de scheiding der zielen. Ook Maarten 't Hart, over wie ik nog net over sprak, werd bang van dat oordeel. En angst voor dat oordeel is toch ook de motor, die de Jehovagetuigen in beweging houdt, die ons oproepen om te zorgen, dat je bij de 144.000 uitverkorenen behoort. En ook in het boek Daniël is het oordeel duidelijk aanwezig. Want van diegenen die in het stof slapen, zullen velen worden gewekt, sommigen om eeuwig te leven en anderen om de smaad van een eeuwige schade te ondervinden. Nou als dat geen oordeel is, geen scheiding. Het is om bang van te worden.

Nu vind ik het opvallend, dat juist in onze tijd in de hoofden van vele mensen over oordeel en scheiding tegelijkertijd nieuwe gedachten ontstaan. Het lijkt wel, of de mensen denken: zo kan dat toch niet gaan. Allemaal geloven we in een oordeel, waaraan we allemaal onderhevig zijn, maar zo toch niet. Ik noem van dat nieuwe denken twee uitersten. Aan de ene kant staat dan de voorzichtige vraag: kan het zijn dat we later Hitler in de hemel zullen aantreffen. Met andere woorden: we worden wat voorzichtiger, als het erom gaat, de mensen te verdelen in twee groepen: de goeden en de bozen. Daardoor aangespoord door het verhaal van de Goede Vader, beter bekend als het verhaal van de Verloren Zoon.

Aan het andere uiterste staat dan wat Donald Neal Walsh in zijn gesprekken met God heeft gehoord: er is geen oordeel. Ik weet met al deze zaken nog niet zo een, twee, drie goed raad.

Wij kunnen toch ook niet voorbijgaan, aan onze eigen geloofsbelijdenis: te oordelen levenden en doden. Toch wil ik ook vandaag de schil van het oordeel graag afpellen, om te horen waar het in wezen om gaat. En ook de schil van de angst nemen we weg, om bij de ware vrucht te komen.

Want als we het evangelie van vandaag horen, dan is er toch niets, dat ons angst hoeft in te boezemen. Want er staat geschreven: Hij zal zijn engelen uitzenden om de uitverkorenen te verzamelen uit de vier windstreken van het uiteinden der aarde tot het einde des hemels.

Ik heb al eerder vandaag aangegeven, dat ik de vrucht van de Apocalyps onverteerbaar vind, als het in wezen niet gaat over een liefdevolle, vergevingsgezinde God. Een God die geen mensenkind verloren zal laten gaan. We horen hier alleen over uitverkorenen spreken. Uitverkorenen zonder meer. Laten we er op vertrouwen, dat die groep van uitverkorenen veel groter zal zijn, dan kleingelovigheid, angst, gebrek aan Godsvertrouwen, ons wil laten geloven.

In de vorige eeuw schreef de Franse filosoof Maurice Merleau-Ponty over de gang van de geschiedenis. Hoe gaat het met de mensengeschiedenis, was zijn vraag. Zijn antwoord was, dat de geschiedenis de plaats van de wisselvalligheid is. Het kan vriezen en dooien, het kan verkeerd aflopen en misschien wel goed.

Dat nu kan niet onze houding zijn. Het is de vrucht van de apocalyptische literatuur, dat zij ons duidelijk maakt, dat de geschiedenis goed afloopt, omdat haar lot niet door de wisselvalligheid wordt bepaald, maar door de hand van God. De mensengeschiedenis is door de hand van God begonnen bij de schepping en ook in het einde heeft hij de hand.

In de mensengeschiedenis heeft God het eerste en het laatste woord. Dit nu wordt vandaag voor ons onthuld.

Amen

Peter Werkhoven